

Omyly samečků vážek

Lubomír Hanel

U vážek nalézáme zajímavou etologii rozmnožování. Sameček předtím, než začne vyhledávat samičku, si přemístí dávku spermií z pohlavního otvoru na konci svého zadečku do druhotného kopulačního orgánu naspodu 2. (případně i 3.) zadečkového článku. Poté vyhledá partnerku a snaží se ji zachytit svými zadečkovými přívěsky za hlavou — přesněji řečeno za výběžky předohrudí u podřádu motýlic (*Zygoptera*) či v krční oblasti u šidél (*Anisoptera*). Toto uchopení a kontakt je zcela zásadní pro další průběh

páření. Mluvíme o pozici, které říkáme tandem. V tomto spojení dokáží oba partneři synchronně létat. Toto uchopení zřejmě vyvolává reflexní reakci samičky, při níž ohýbá zadeček obloukem k druhotnému kopulačnímu orgánu samečka. Za letu nebo po usednutí dochází při pozici zvané kopulační řetězec k odebrání spermií samičkou ze spodní strany zadečku samečka. Poté následuje kladení vajíček, buď za přímé asistence samečka (v pozici tandemu), nebo nepřímé asistence (sameček zpozvzdálí hlídá kladoucí samičku a odh-

ní soky), někdy klade vajíčka samička zcela sama.

Stává se, že pářeníchtivý sameček omylem atakuje samičku cizího druhu. U nás to u šidél pozoroval Holuša (1996), který popisuje tandem složený ze samce vážky bělořitné (*Ortbetrum albistylum*) a samice vážky černořitné (*O. cancellatum*). Sám jsem pozoroval 11. 9. 1999 u tůně v soutické pískovně (okres Benešov, mapovací čtverec 6256) tandem samce vážky obecné (*Sympetrum vulgatum*) a samice vážky žíhané (*S. striolatum*). V letu došlo i k pokusu o spojení pohlavních orgánů (oba jedinci byli takto chyceni a byla tak spolehlivě zjištěna druhová příslušnost). Takový tandem popsali již Utzeri a Belfiore (1990) ve své monografii, kde uvádějí celkem 10 kategorií různých anomálních spojení vážek.

Jiný typ, tzv. homosexuální tandem, pozoroval Holuša (1996) u lesklice skvrnitě (*Somatochlora flavomaculata*), kdy jeden sameček uchopil druhého za hlavou a v pozici tandemu spolu poletovali. Podobný jev jsem pozoroval u dvou samečků šidélka kopovitého (*Coenagrion bastulatum*) chycených jednotlivě 3. 6. 1998 v přírodní rezervaci Podlesí (CHKO Blaník, mapovací čtverec 6355). Oba jedince jsem umístil do průhledné krabičky z plastické hmoty. Jeden z nich se bez ohledu na ulovení a zajetí okamžitě zachytil svými zadečkovými přívěsky za hlavou druhého samečka a v této pozici setrvali několik desítek sekund.

V některých případech může dojít také k mnohonásobnému tandemu (tři a více jedinců), kdy např. obvyklý tandem doplňuje další samec téhož druhu, jenž se přichycuje za hlavou samce, který je již v obvyklém spojení se samičkou. Takový případ popisuje napří. David (1994) u šídlatky páskované (*Lestes sponsa*). Sám jsem pozoroval mnohonásobný tandem (3 jedinci samec-samec-samice) u vážky obecné (*S. vulgatum*) u tůně mezi Kalištěm a Občinami (okres Benešov, mapovací čtverec 6354, 18. 8. 1999). Asi během 10 vteřin se však podařilo původnímu páru za letu od dotěrného samečka odpoutat.

Další pozorování se mi zdařilo na již zmiňované tůni v pískovně v Souticích, kde jsem 11. 8. 1999 sledoval asi 6 min. následující počínání trojice šídlatek. Šlo o mnohonásobný tandem, kde se samec šídlatky páskované (*L. sponsa*) navázal na heterosexuální tandem šídlatky brvnaté (*Lestes barbarus*). Tato trojice trochu neobratně přeletovala nad tůň a dokonce docházelo po usednutí na vegetaci i ke kladení vajíček (viz obr.). Případ vícedruhového spojení u takového mnohonásobného tandemu dosud nebyl popsán (viz Utzeri, Belfiore, 1990).

Zdá se tedy, že u vážek lze poměrně často pozorovat i rozmanité omyly samečků pokoušejících se o páření, které samozřejmě nevedou ke zdárnému rozmnožování; nenarušují je však natolik, aby docházelo k výměně partnerů.

*Nahoře kladení vajíček v pozici vícenásobného tandemu složeného ze samečka šídlatky páskované (*Lestes sponsa*) a heterosexuálního páru šídlatky brvnaté (*Lestes barbarus*) ♦ Dole obvyklý heterosexuální kopulační řetězec u páru šidélka kroužkovaného (*Enallagma cyathigerum*). Snímky L. Hanela*

